

Til: Miljøverndepartementet
Fra: Bransjen
Dato: 13.09.2002

Forslag til bedre avfallsløsninger for engangsgriller

1.0 Oppsummering

Bransjen ser at dagens miljø- og avfallsproblematikk tilknyttet bruk av engangsgriller er betydelig enkelte steder og ønsker aktivt å bidra til å bedre situasjonen. Hovedproblemet med engangsgriller er at de etterlates i naturen eller brukes feilaktig. Dette medfører både forsøpling og skader på natur, mennesker, dyr og annet. Bransjen mener det er et delt ansvar mellom forbrukeren, myndighetene og bransjen, for å bedre situasjonen. Løsningsforslagene har blitt vurdert i forhold til å være enklest mulig for forbrukeren, ha en langsiktig karakter og være praktisk gjennomførbare. I tillegg mener bransjen at løsningene bør stå i forhold til problemet som skal løses.

Bransjen har tiltro til at folk flest ønsker å ta miljøhensyn og vil derfor **sørge for at forbrukeren får bedre og mer informasjon om riktig bruk og håndtering av engangsgriller**. Samtidig ønsker bransjen å løse problemet med transport av engangsgriller etter bruk ved å **stille krav til produsent/importør om at hensiktsmessig returemballasje følger med grillen**. Bransjen mener at **alternative produkter kan være aktuelt og tar derfor et initiativ til å se nærmere på dette**. Imidlertid bør ikke nye produkter designes før det avklares nærmere hva som allerede finnes og hva forbrukeren ønsker. Gode alternativer kan deretter gjøres tilgjengelig i bransjens varesortiment. Bransjen ønsker også at det ses nærmere på dagens lovverk for å få til en bedre og tydeligere ansvarsfordeling når et produkt som engangsgriller medfører økte kostnader for samfunnet og miljøet.

Bransjen **anbefaler ikke vederlagsordninger eller pante-/returordninger**, og mener at andre løsninger bør prioriteres før disse. Grunnen til dette er bransjens erfaringer fra tilsvarende løsninger for andre produkter. Erfaringene viser at engangsgrillen kan bli kostbar og vanskelig å håndtere i et eget system. Grillen har ingen reell annenhåndsverdi og kan derfor ikke oppfattes som en sekundær råvare som bør materialgjenvinnes. I stedet bør den fortsatt behandles som restavfall og deponeres eller forbrennes.

2.0 Problemområde

Engangsgriller er et sesongbetont avfalls- og miljøproblem. Det selges ca 1,2 millioner¹ enheter per år. Hovedproblemet med engangsgriller er at de ofte etterlates i naturen (eller kastes på sjøen) og dermed forsøpler naturområder. Grillene etterlates i naturen enten for å kjølnes eller fordi de volummessig er store og dermed tar mye plass i restavfallsdunkene, eller fordi folk finner det upraktisk å ta dem med seg. De blir da stående enten i naturen eller de settes ved siden av søppeldunker, noe som virker skjemmende. Ryfylket Friluftsråd har gjennomført et pilotprosjekt med kildesortering av avfall på friluftsområdene. I følge prosjektrapporten fra NOAS kompetansesenter as utgjorde engangsgriller 40 volumprosent av restavfallet. Friluftsrådet opplever i perioder at opp mot 90% av avfallet som samles inn på friarealer er engangsgriller.

Samfunnet påføres også kostnader som følge av skader på friluftsområder og parker. Bergen og omland friluftsråd estimerer sine totale ekstrakostnader påført av engangsgriller til å være 182.500,- (per 31.07.2002). Kostnader som er inkludert i dette beløpet er skader på bord, benker, stupebrett, brygger, broer etc, samt behov for nye avfallsbeholdere og egne oppsamlingskurver, personskader på renholdspersonell og ekstra renovasjonskostnader knyttet til restavfallsbehandlingen (ekskl.

¹ Dette beløpet er estimert for hele handelen. Et grovt overslag tilsier at dette betyr ca 120 tonn stål, 65 tonn papp, 37 tonn aluminium, 14 tonn papir og 8 tonn plast.

transport). Friluftsrådernes Landsforbund anslår årlige skader på bord, benker, søppelstativ m.m. til kr 100-200.000,- i de friluftsområdene som friluftsrådene forvalter. Konkrete eksempler er at det i 2000 ble brukt i overkant av kr 30.000,- av Ryfylket friluftsråd på å reparere bord som står i friområdene og hos Nord-Rogaland og Sunnhordaland Friluftsråd ble en søppelcontainer til kr 30.000,- ødelagt etter en brann som skyldtes en varm engangsgrill.

Oslo kommune ved Friluftsetaten har prøvet ut 19 avfallskasser for engangsgriller for Oslo indre by. Avfallskassene er utviklet i et samarbeid med SINTEF og er produsert av Mona Mek A/S i Østfold. Dette har vært en begrenset test for i sommer. Ut fra avfallsmengden, uttaler Friluftsetaten i Oslo kommune at det bør plasseres ut like mange "grill"-kasser som vanlige søppelkasser. Friluftsetaten har testet to avfallskasser i aluminium, en liten på 100-200 liter (som ble for liten) og en større 600 liters beholder (som viste seg å være mest velegnet). Beholderne tømmes ved regulær henting av avfall. Beholderne må modifiseres noe til neste år. Beholderen koster ca 5.500,-. For å utplassere 19 store beholdere i Oslo indre by vil dette bety en investering på 104.500,- for kommunen.

Andre **negative sider** ved engangsgriller:

- Etterlater stygge svimerker og sår i naturen, oppsprekking av svaberg og skader på bord, benker, søppelstativ, brygger osv.
- Representerer brannfare i naturen og for mennesker og dyr
- Skaper passive brukere av engangsgriller (røyk- og luktproblematikk)
- Skaper et problematisk restavfall og en betydelig ekstra søppelmengde
- Visuell forsøpling av natur- og parkområder
- I tillegg har engangsgriller skarpe kanter og pigger som kan føre til skader på mennesker og dyr (eksempelvis er 1-2 skader på renovasjonspersonell rapportert fra Skjærgårdstjenesten, Oslofjorden friluftsråd)

Noen **positive sider** ved engangsgriller:

- Folk kan grille når de vil og nesten hvor de vil.
- Sosialt og hyggelig
- Rimelig i innkjøp

3.0 Forslag til løsninger som anbefales av bransjen (i prioritert rekkefølge)

Tiltak 1: Kommunene og friluftsrådernes tiltak

Bransjen mener at kommunenes oppfølging av sitt ansvar ihht Forurensningslovens § 35 andre ledd² vil bidra til å redusere problemene knyttet til engangsgriller og at kommunen utover dette besitter virkemidler som forbud eller bøter, som kan begrense søppelproblematikken.

Bransjen anbefaler at dagens systemer for håndtering av søppelproblematikken tilknyttet engangsgriller opprettholdes og at engangsgriller bør håndteres i samme avfallsstrøm som annet restavfall. Systemene bør imidlertid videreutvikles og dimensjoneres i henhold til søppelmengden.

Bransjen anbefaler at det motiveres til gjennomføring av forbedringstiltak i regi av kommuner og friluftsråd, ved at en tilstrekkelig finansiering kommer på plass. Bransjen anbefaler at det som et langsiktig tiltak, kan ses nærmere på dagens ordning med renovasjonsgebyr som en av flere finansieringsmuligheter.

Videre er det viktig at de kommunale løsningene samordnes og koordineres. Bransjen anbefaler derfor at Kommunenes Sentralforbund og Friluftsrådernes Landsforbund sammenfatter erfaringene som er gjort i Norge på området.

² Kommunen har ansvar for å sørge for oppsetting og tømming av avfallsbeholdere på utfartssteder og andre sterkt besøkte offentlige steder hvor det må regnes med at avfall vil bli gjensatt. Kommunen har også plikt til å sørge for rimelig opprydding i området.

Bransjen anbefaler dessuten at følgende tiltak gjennomføres i regi av kommuner eller friluftsråd:

- Hyppigere tømning og bedre dimensjonerte kommunale avfallsløsninger.
- Egne avfallsløsninger for engangsgriller (jf. Friluftsetaten i Oslo og Bergen og omland friluftsråd).
- Merking av eksisterende avfallskasser om at de ikke må brukes til engangsgriller.
- Kommunale fastmonterte flergangsgriller eller egne grillsteder for publikum.
- Skilting med informasjon om bruk og kast på utvalgte områder.
- Strengere oppfølging av forurensningslovens muligheter til f.eks. bøtelegging der hvor engangsgriller etterlates og oppfattes som skjemmende eller er til skade for miljøet.
- Lokale forbud mot bruk av engangsgriller på områder som er spesielt sårbare for brann, forsøpling og lignende.
- Kommunale tiltak bør samordnes og understøttes av tiltak som gjennomføres av bransjen.

Tiltak 2: Informasjonstiltak

Ulike informasjonstiltak vil kunne understøtte alle andre tiltak og bør gjennomføres uavhengig av hvilke tiltak som gjennomføres. Informasjonstiltakene bør fokuseres på å unngå uvettig bruk av engangsgriller.

Det skal ikke være forbundet store merkostnader ved denne typen informasjonstiltak. Dessuten bør tiltak som kan gjennomføres via eksisterende kanaler eller som kan samordnes mellom kommuner, bransjen og andre aktører prioriteres. GRIP har tatt initiativ til at engangsgriller tas med i neste års forsøplingskampanje i regi av Retursamarbeidet LOOP og Norsk Renholdsverks Forening (NRF).

Bransjen vil fatte et forpliktende vedtak om at informasjonstiltak rettet mot forbruker om riktig bruk av engangsgriller og alternativer til engangsgriller skal gjennomføres.

Bransjen anbefaler at følgende tiltak gjennomføres:

- Bedre bruksanvisning
- Vignett på prisplakater og annet med oppfordring om å vise miljøansvar
- Informasjon i kunde-/medlemsblader og annet materiell som sendes ut av forhandlere av engangsgriller
- Innslag i forbrukerprogrammer, populære sommerprogrammer og lignende om riktig bruk av engangsgriller
- Bedre informasjon om håndtering av engangsgriller i LOOPs avfallsveiviser

Tiltak 3: Redesign / alternative produkter / returemballasje

Bransjen mener at redesign av produktet ikke er hensiktsmessig før dagens alternativer er kartlagt. I forkant av en redesign og/eller kartlegging av dagens alternativer, bør det skaffes tilveie dokumentasjon på forbrukerens kjøpsatferd ved hjelp av dagens sortimentslister og salgsstatistikk for engangsgriller og alternative produkter (flergangsgriller o.a.). I tillegg bør det gjennomføres en forbrukerundersøkelse som kartlegger forbrukernes ønsker.

Basert på en kartlegging av forbrukerens preferanser og tilgjengelige produkter, kan bransjen gjøre alternative produkter (substitutter) tilgjengelige for forbruker. Dette kan skje ved endringer eller utvidelser av dagens sortiment. Det er viktig at de produktalternativene som vil kunne tilbys av bransjen må harmonere med de kommunale løsningene.

I henhold til prinsipper for økodesign bør selve produktet redesignes fremfor returemballasjen. Imidlertid innebærer utviklingen av en funksjonell, brann- og forurensningssikker returemballasje en vesentlig forbedring av produktet, fordi den bidrar til at flere tar med seg engangsgrillen og kaster den på et hensiktsmessig sted etter bruk. Dermed reduseres forsøplingsproblemet.

Bransjen er positiv til å lage en felles kravspesifikasjon til returemballasjen som fremforhandles i samarbeid med produsent. Kravet til returemballasjen vil inngå i forhandlingene og produktkravet som

går til produsent. Bransjen mener at en returemballasje skal følge produktet, det betyr at produsenten må ta ansvar for at dette skjer, samt stå for utvikling og produksjon av emballasjen.

Bransjen vil fatte et forpliktende vedtak om at et krav til returemballasje skal fremsettes til produsent/importør. Imidlertid er de fleste produsenter i utlandet og det norske markedet en liten kunde, med importører av ulike størrelse og ressurser til å følge opp et slikt krav. Derfor vil bransjen ta initiativ til at dette blir et fellesnordisk krav

Bransjen vil ta initiativ til et samarbeid med Institutt for Industridesign ved Arkitekthøyskolen i Oslo, for å se på mulighetene for en designkonkurranse for industridesignere i forhold til bedre emballasjeløsninger og alternative produkter. Forslagene vil brukes i dialogen mot importører og produsenter

Tiltak 4: Avklaring av ansvarsforhold

Bransjen støtter opp om føre-var-prinsippet og forurenseren-betaler-prinsippet, og ønsker også å ta sitt produsentansvar.

Bransjen anbefaler derfor at det arbeides målbevisst og langsiktig med dagens regelverk på området, slik at man på et tidlig tidspunkt kan avklare ansvarsforhold knyttet til produkter eller tjenester som påfører samfunnet miljøproblemer og ekstrakostnader.

4.0 Forslag til løsninger som bransjen ikke anbefaler

Tiltak 5: Vederlagsordning

Formålet med en vederlagsordning vil være å dekke samfunnets kostnader gjennom finansiering av bl.a. kommunenes og friluftsrådernes ekstrakostnader knyttet til håndteringen av engangsgriller og skader forårsaket av bruk av engangsgriller.

Mye av problematikken rundt innføringen av en pante- og returordning vil også være gjeldende for en vederlagsordning. Blant annet gjelder dette fastsettelse av vederlaget, beregning og tilbakeføring av vederlag til kommuner og andre, oppfølging av tiltak, gratispassasjerproblemet, volumproblematikk og problemer knyttet til parallellimport.

Materialretur AS har vært i kontakt med Dual Systems i Tyskland der man ikke har eget system for engangsgriller. I Tyskland går engangsgrillene i restavfallsystemet uten vederlag, mens emballasjen rundt grillene omfattes av vederlagsreglene og dermed blir samlet inn.

En stor utfordring ved å etablere en "frivillig" vederlagsordning administrert av bransjen er å få full tilslutning blant alle som produserer, importerer og omsetter engangsgriller. Vederlagsordningen kan medføre et relativt høyt prispåslag på produktet, noe som gir en *konkurransesvridning* til fordel for de som utnytter systemet som *gratispassasjerer*. Dette betyr at de mest miljøbevisste aktørene taper som en følge av ordningen. Materialretur AS har ingen garanti for at produsenter, importører eller omsettere vil slutte seg til ordningen. Materialretur bruker i dag mye ressurser for å sørge for at alle deler av næringslivet er med på å betale for de ulike ordningene for emballasje. Dagens ordning i Materialretur med kontrollmedlemskap fungerer, men er meget ressurskrevende å følge opp for aktørene i bransjen. Alt i alt ser Materialretur AS det som lite hensiktsmessig å innføre vederlag på engangsgriller.

Bransjen mener at løsningene som velges skal være rettferdige og ikke konkurransevridende i forhold til at de mest miljøbevisste får merkostnader.

Engangsgrillen er i tillegg et *sesongprodukt* med relativt lavt volum. En vil derfor være inaktiv deler av året og som en følge av lavt volum kan de administrative kostnadene bli uforholdsmessig høye. I tillegg vil vederlagssystemet kreve en *oppfølging* av vederlagsmottakerne. Dette for å kontrollere at

midlene faktisk brukes til gode tiltak. I dagens systemer er det etablert materialselskaper som sørger for å følge opp aktørene, betale ut vederlag og drifte systemer for at produktene blir samlet inn og håndtert på en hensiktsmessig måte. Altså må en eksisterende eller ny aktør ta ansvar for disse oppgavene for engangsgrillere.

Bransjen mener at dette er en prinsipiell sak der bransjen er usikker på hva som blir det neste produktet man får ansvaret for. Derfor ønsker man en generell avklaring på ansvarsforholdene som berører produkter der samfunnet påføres miljøproblemer og ekstrakostnader. (jf. tiltak 4).

Bransjen mener at løsningene som velges bør stå i forhold til de problemene som skal løses. I tilfellet med engangsgrillere anbefaler bransjen at andre løsninger prioriteres fremfor en vederlagsordning.

Tiltak 6: Pante-/retursystem

Formålet med et pante-/retursystem er å sikre en skikkelig innsamling av engangsgrillene ved å tillegge grillen en merverdi, slik at forbrukeren leverer eller kaster den på et hensiktsmessig sted.

Det overordnede problemet med engangsgrillere er et for *lite volum i forhold til verdi og kostnader og utfordringer knyttet til etableringen av et pantestystem/-retursystem.*

Volum- og verdiproblematikken

For at en panteordning skal fungere tilfredsstillende er det avgjørende at volumet (antall enheter i systemet) er stort. Total mengde ca. 1,2 mill engangsgrillere. Resirk håndterer et volum på ca. 250 mill enheter. 25 – 27 mill enheter per måned i de hektiske sommermånedene.

Det vil selvfølgelig være ønskelig å materialgjenvinne de ulike materialtypene i grillene, men dette dreier seg om så små mengder og verdier, at det langt på vei ikke vil være økonomisk forsvarlig, hvilket betyr at grillene heller bør inngå i "vanlig" restavfall etter innsamling. Pant på et produkt som verken kan eller bør gjenvinnes er logisk sett vanskelig å forsvare.

Fastsettelse av pantestørrelse er en utfordring. Panten kan ikke være for lav, fordi da vil ikke folk returnere grillen. Men den skal heller ikke være spesielt høy før kreativiteten blomstrer. Nedenfor følger noen eksempler på hva som kan skje:

- Eksempel fra Sverige i 93/94. Dette var det siste året hvor pant ble utbetalt for alle aluminiumsbokser (metallbokser var ikke pantebelagt). Det ble kjørt trailerlass med aluminiumsbokser fra Baltikum/Polen, og i følge Svenske beregninger ble det urettmessig utbetalt ca 40 mill Skr i pant for importerte aluminiumsbokser. Panten var på 50 øre – det vil si at det ble importert ca 80 mill enheter som den gang var ca 10 prosent av det total volumet. Dette gjorde at det ble etablert system med strekkoder.
- Eksempel fra Finland. Besøkende i Tallin (Estland) fikk spørsmål ved kjøp av boks om de ville ha med klistreetiketter for å klistre på boksene når de kom til hjem til Finland slik at du kunne få pant.
- Eksempel fra Sverige. Pant på ref. pet³ i Norge var 2,50 og tilsvarende 4,00 i Sverige. Folk kjørte lassevis med 1,5 l ref. pet til Sverige.

En pris på for eksempel kr. 10,- i pant gir 12 mill kr. i pantepotensial. (Langt under det som er foreslått av miljøvernorganisasjonene). En slik sum vil garantert gjøre det lukrativt å importere tomme aluminiumsskåler. Disse tar liten plass ved import og merkesystemet vil bli meget dyrt hvis en skal sikre seg mot forfalskning. Et eksempel fra fiberbransjen er pizzaprodusenter som importerte kartong direkte fra Europa for å slippe unna vederlag på 3 øre per stk.

På grunn av et lavt volum og lav restverdi er engangsgrillere et lite hensiktsmessig produkt å ta inn i et pante-/retursystem.

³ ref. pet betyr engangs plastflasker (PET) som er med i et pantestystem, der de finsorteres, kvernes, renses og tørkes til PET-flakes. Disse brukes i hovedsak i fiber- og tekstilproduksjon. Noen brukes også i midt-sjiktet i nye flasker.

Problematikk rundt selve systemet

Mottak av produktet og utbetaling av pant må fungere tilfredsstillende, uten behov for store investeringer hos avfallsmottaker.

Ansvar for *mottak* av brukte engangsgriller må avklares. Skal f.eks. alle som selger engangsgriller forplikte seg til å ha en container/ mottaksbeholder for grillene, slik at disse ikke blandes med annet avfall, og dermed inngår i en sluttet sirkel? Uansett, vil det være nødvendig med et pålegg om at forhandlere av engangsgriller også er forpliktet til å ta i mot retur, etter mønster fra f.eks. EE avfall. (Som vi vet fungerer ikke dette systemet godt nok". Jf. Forbrukerinspektørene (NRK 1), 29.05.02.). Problemet som oppstår er da relatert til transport av varme engangsgriller, samt at mottaksløsninger som er etablert på friområder ikke benyttes.

Dagligvarebutikkene og bensinstasjonene er lite gunstige som mottakssteder for engangsgriller pga. hygienehensyn.

Statens næringsmiddeltilsyn bør uttale seg i forhold til hygieneproblematikk. Engangsgrillene er videre avfall som neppe bør håndteres i butikk på grunn av smittefare. Man vet for eksempel ikke hvordan grillene er slukket (urinering). Brannfaren forbundet med grillene (ulming) innebærer at også bensinstasjoner er lite egnede som mottakssted. Direktoratet for brann- og elsikkerhet bør uttale seg i forhold til brannfaren.

Rundt 50% av engangsgrillene omsettes gjennom dagligvarehandelen og 15% gjennom bensinstasjoner. I dag har Resirk store problemer med å få servicehandelen og små kiosker til å håndtere panteflasker. Dette problemet vil sannsynligvis være enda større med brukte griller, og vil bl.a. kunne gi skjevheter i kostnadsbildet for aktørene.

Et system for *inn- og utbetaling av pant* må også etableres (jf. dagens system som administreres av Resirk). Dette henger også nært sammen med hvem som selger produktene. Altså bør man kunne ta i mot produktet, dersom man selger det. Et pantesystem for engangsgriller vil også stille nye krav til identifikasjon for å unngå importproblematikken som er nevnt ovenfor. Slike identifikasjonssystemer vil være kostbare å etablere.

Engangsgrillen er dessuten et sesongprodukt, noe som betyr at systemet kun skal fungere i noen hektiske sommermånedene.

Som følge av erfaringer fra eksisterende pante- og returordninger mener bransjen at engangsgriller ikke er et produkt som bør inngå i en pante-/returordning.

Bransjen mener at løsningene som velges bør stå i forhold til de problemene som skal løses. I tilfellet med engangsgriller anbefaler bransjen at andre løsninger bør prioriteres fremfor en pante-/returordning.

Med vennlig hilsen

For bransjen

Thomas Angell, direktør, Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon
Jan Carho, administrerende direktør, Bensinforhandlerens bransjeforening
Knut Lutnæs, miljøsjef, Coop Norge
Kjell Olav Maldum, daglig leder, Dagligvarehandelens miljø- og emballasjeforum
Inger-Lise Melby Nøstvik, overingeniør, Norsk Petroleumsinstitutt

Petter Arnestad, rådgiver, GRIP. (sekretariat)